

THE UNIVERSITY OF FIJI

Centre for iTaukei Studies (CIS)

ITK102: Reading and Writing Itaukei Studies 1

FINAL Examination – SEMESTER 2, 2014

Time Allowed: 3 hours (10 minutes for reading)

A IDUSIDUSI

1. Wilika vakavinaka na idusidusi ena veitaro kece.
2. E rua na iwasewase. Mo sauma ruarua na taro ena imatai ni wasewase.
3. E va na taro e kunei ena ikarua ni wasewase. Mo sauma ga e tolu na taro.
4. E ruasagavulu na maka e yalataki ena veitaro yadua.
5. Vakalewena na imatai ni drauniveva ena ivola ni saumi taro, ni sa oti na nomu cakacaka.

IMATAI NI WASEWASE

(40 na maka)

Sauma ruarua na taro ena iwasewase oqo.

Imatai ni taro

Na veigaraqaravi vakavanua

(20 na maka)

1. Vakamacalataka na veivosa oqo:

- (a) Vakacacabo
- (b) Veidoledolei
- (c) Na tubetube
- (d) Na ciqociqo
- (e) Na vakavuravura

(10 na maka)

2. O gone ni Narewa mai Nadi. Era a Sevusevu edua na ilakolako o mai Narokorokoyawa Sabeto. Sa kerei mo tara na iSevusevu. Vola na nomu vosa . Vakamacalataka na nomu imoimoi ka wili kina na cobo.

(10 na maka)

Ikarua ni taro

Na noda ivakarau ni bula vakaiTaukei (20 na maka)

1. Vakamacalataki ira na veivosa oqo. Ka vakaraitaka edua na kena ivakaraitaki.

- (a) Veivunauci
- (b) Veivakaroti
- (c) Idusidusi
- (d) Veitataunaki

(8 na maka)

2. Na veivakadreti ena rogoci ena gauna ni Bulubulu se Matanigasau. Vakamacalataka na kedrau duidui na ivakarau oqo. Vola eso na tamou ni vosa ena rogoci ka vakadreti tiko kina na itovo nei koya ka lai Bulubulu se vakacabo Matanigasau. (8 na maka)

3. Na cava e rua na ivakasala o na solia vua edua :

- (a) ka sa vesuki na nona iyaya ka a taura mai vei Courts se o Home Centre e Lautoka.
- (b) ka sotava na leka ni qila ena tadrua na gauna ni tauri lavo se ua levu? (4 na maka)

IKARUA NI WASEWASE

(60 na maka)

Sauma e tolu na taro ena iwasewase qo. E va na taro e soli tiko yani.

Ikatolu ni taro

Na umavosa ni draki

(20 na maka)

1.Na cava na ibalebale ni veivosa oqo?

(5 na maka)

(a) karawa

(b) malamalawa

(c) viko

(d) voki

(e.) rio se riorio

2.Vola na veibasai ni veivosa oqo:

(5 na maka)

(a) so dugu na ua

(b) sa samila na kaisau

(c) voka

(d) Ceva

(e) seuseua

3. Vakamacalataka na ivosavosa vakaViti oqo:

(a) Sa ualevu sa kaba na kuka

(b) Liga batabata se ua levu

(c) Ivakabona ni duruka

(d) Tabu rogoca na kere ni caku

(e) Matiruku (5 na maka)

4. Eda kaya ni draki ca na bula, e liwavi keda na cagi ca se cagi kaukaua ka veivakaleqai ki na vuvala, na veiwekani kei na vanua. Na i tuvatuva cava e rawa ni da vueti keda kina na iTaukei mai na:

(a) vei qati kei na veicacati vakaveiwekani?

(b) takiveiyaga ni iyau eda rawata kei na isau ni bula nikua? (5 na maka)

Ikava ni taro

Na umavosa ni tukutuku

(20 na maka)

Vola edua na itukutuku ena nomu niusiveva ka yacana na DOMONIVANUA. O sa soqona oti mai ena vakatataro na veika era veiwasei kina na turaga kei na marama. Eso era ciqoma ka so tale era kudruvaka na kaci ni vanua.

Ogo na buturara ni nomu itukutuku:

“Era sasaga na lewe ni koro kei na vanua mera na vakayacora na veiqaravi vakavanua sa lavaki mai .Ena nodra vakavakarau, e sa rogoci na nodra vosa kudrukudru ni sa dredre vakalevu na nodra icolacola ni bula ena veisiga. Ni ra dau gole mai na vulagi vakacakacaka, era sa qai colata na lewenivanua na veivakani, na idabedabe kei na veigacagaca ni veiqaravi vakavanua me vakayacori.”

Vola na nomu itukutuku ka kunei kina na duidui ni ile ni lewenivanua nikua. Vakamuria na veika e dau vakayacori ena kena volai na itukutuku. Me rua veimama na drauniveva se me 400 na vosa na lewe ni nomu noke.

Ikalima ni taro

Na umavosa ni Lotu

(20 na maka)

1 Na cava na ibalebale ni “lotu” ka cava na kena inaki? (4 na maka)

2. Na cava e kedrau duidui na vunau vakalotu kei na vunau vakapolitiki? (4 na maka)

3. Eda kunea vakalevu ena umavosa ni lotu na vosa qo: “ vosa vakatautauvata”. Vakamacala kina. Vola edua na kena ivakaraitaki .(4)

4. Nida raica na lewe ni Vola Tabu kei na noda itovo ni bula na iTaukei e Viti, eda kunea e vica na ka erau tautauvata kina. Vakamacalataka e rua na kena ivakaraitaki.
(4)

5. Na cava e duidui kina na Lawa ka kunei ena iVola Tabu kei na Lawa era bosea ena Palimedi?
(4)

Ikaono ni taro

Na isaluwaki ni vosa vakaViti

(20 na maka)

1. Ko sa digitaki mo na tauca na vosa ni veivakacaucautaki vua na nomu itokani ena nona lotu ni veitalaci ni bera na vakasuka qele. Vola na nomu vosa.

(8 na maka)

2. Era vakatokayacataki taucoko na mate e dau veitakavi se veitauvi. Oqo e va na kena ivakaraitaki:

(a) macake

(b) lamea

(c) sasala

(d) kuita se kuita qurumona

Era vakayagataki na kau tubu e noda vanua ka losei na drauna, na kulina, wakana kei na vuana me iwali ni mate. Digitaka e tolu na leqa ni yago sa volai kofo e cake ka:

(i) vakamacalataka na mate.

(ii) tukuna na kena wai vakaviti.

(8 na maka)

3. Na iwiliwili vakaviti

(4 na maka)

Wilika na veiyatuvosa oqo, ka vola mai na iwiliwili ni kakana ka tukuni tiko. Vola sobu na naba 1 -12 ka vola tikiva na isau ni nomu taro.

Sa bala ena kena toro e rua na rara ka sa viliki oti mai edua na selavo.

Sa toka rawa nikua e lima na dali, ono na matau lelevu vinaka, dua toka na kena bi kei na tolu na ivua totoka.

Sa toka ena lololo e ono na dugele kei na lima na bewa. Ena qai cavu mai e tolu na duludulumata me ikuri ni lima na sole ka na qai soki ena siga Lotulevu.

Erau sa kauta mai na veitavaleni e lima na sogu kei na rua na vatu totoka.

Sa yala eke

